

173
MOLDOVAZB TƏROBAJEV

174
KOMSOMOLKA

QBROJBMAMBAS 1938

МОЛДОГАЗЫ ТОКОБАЕВ.

MOLDOOJAZÛ TOQOBAJEV

КОМСОМОЛКА

KOMSOMOLKA

4692
55

+

КР

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
1938 КАЗАНЬ

QÛROJÛZSTAN MAMLEKET BASMASÛ
FRUNZE 1938 QAZAN

К. Т. ... МОЛДОГАЗЫ ТОКОБАЕВ

спу 3
52

★

Џорѓиуу редактор
ELEBAJEV M

★

Texredaktor
GAJFOLLIN, N. A.

★

Џорѓиуу корректор
TOŠOVAJEV A.

★

Сьодьџна яорѓиуу
ARALBAJEV A.

★

276020

Центральная научная
БИБЛИОТЕКА
Академии наук Киргизской ССР

KOMSOMOLKA

I

Kecki qonur salqan cel,
Sьdьrьp soqroj toqtolojon.
Kejkьlgьnsyp varqьt cer,
Keşylup uqtar tьnc volojon.

Qьp-qьzьl volup kyn vatьp,
Kyugym kirgen vьlьyldьp,
Keşegьsyn tyn tartьp,
Çьldьzdar cьrqqan vьrinder.

Qamcьlana vastьrьp,
Men kelatam çolooсу,
Kungyrenyp iclmen,
Ojlojmun „çoldoş vьlsocu“.

Qulaqьm tygyp aььsa,
Avajlajmьn — tьnşajmьn,
„Ajьl qaldь qaj çaqta
Qacan, çetip uqtajmьn?“

Degen ojjo tunçurap,
Qulac ugur varatam,
Aьm carcar azьraaq,
Uşul vьldu vьr qaram.

Aldəmda bir qaptaldan,
Eki çol kelip qoşulcu,
Yzylcy emes kişi andan,
At caldərər oturcu.

Oşol çoldun sərtnən,
Sozolonon yn cəqtə,
Men çaqəndap ver çaqtan,
Kimgedir kənylym qəzəqtə.

Syləse səzy dap-daana,
Mycəsy toluq aq vələ,
Uqquluqtuu an salat;
„Aşbqmən“ dep Ajşaqta.

Udarnik volso alojanəm,
Bolbosqo — dejt armanəm,
Əzyn menen bir çyryp,
Ajbnda volup qalvadəm.
Bizdin kolhoz „Çağ arıq“,
Çağ arıq çağ çaralır,
Zor əndyryş icinde,
Aldəndə dep sanalır.
Çyrcy Ajşa — dejt varalır!

Məktəpkə qəştə bir varır,
Maalimdin səzyn səyladır,
Şajər çəştər coşulur,
Çarəşər, ojnor çərojadır.

Usara volup tyn qatır,
Erikpej seni uzatır,
„Qalojan söz ertən volor“ dep,
Qajtcu elem yigə tım çatır...

Ajavaj cumur qəjaləta,
Təşşap turdum dalaşəta,
... Bali... „çiglit çəşə“ dep,
Syrəp qaldəm bir maalda.

„Cocuttum qara volsoşun
Kənyldə cerdi qozəşodun,
brdaj bergin çiglit“ dep,
Qəşər qojdum oñ qolun.

Al daşə vəkem qarmadə,
İmerip bir top qaradə.
İrettep tizgen moncoqtoj,
Çajəmdə cegip suradə.

Buruluş çəq tk qəja,
Buudaqtadə cağ cəşəta,
At tujəşə tarsəldap,
Dyvyrtədy çerdi ura.

Bastərər vəlge bir cəşəp,
Tameki tartıq oturup,
Attar turat şuşəqtap,
Anda-sanda qəşqurup.

Çaməştəp çəşəl şiberge,
Cəp emes gyldyy kilemge,
Şəşər turam entelep,
Çigittin sərən bilerge.

Çaltəldap ojdən ot kyjdy,
Albstan ars-ars it yrdy,
„Ajtajən dep — cənəmdə“
Çanaqə çiglit vərş kyldy.

„Keryngen ajyl Nookendik,
Ilgerten bizge bir çerdik,
Azır anda kolxoz var,
Ulutu qırqıyız uşu eldik.

Kemersiz kenen tamь var,
Keltire sajoan vaqь var,
Kerimsel tijse sarqarvas,
Almurut — alma şaqь var.

Teñsele vijler vaq turat,
Bulsulu cocup talrənat,
Kirsiz məldyr tunuq suu,
Aqьr çatat şarqьrap.

Corpojasьn¹ gyl qurcar,
Ogorod ici tolqundap,
Ajşa tuulqan çer oşol,
Berekelyy zor qəştəq.

Bezente klus oñdolot,
Saxna tərde şaj volot,
Zaldan qəjaq kyy tartəp,
Miñ qubultup toloqonot.

Birde kyyler, birde vij,
Birde qomuz certilet,
Beker ətrəj oturuş
Ker masele cecilet.

¹ „Corpoja“ Taçik tilinde tərbiyət və tərbiyəviy əhəmiyyətli sərə dəğər mənasında. Təştyk qırqıyızlarda Corpajda dəp aytıqat.

Çaqь vutyp zooq kece,
Şattanьr çəştər ketişet,
Kergəndər çarəpən çazьşьr,
„Erteñ da ojnor ber“ deşet.

Oşentip işter on saamaj,
Dañqь cəqtə qalqьna,
Tavьna kelgen şumqardaj,
Tuurunan uctu talrəna.

Aqьb tereñ Ajşanьn,
Kəlvьr çatqan dentzdej,
Sьnojan çoq andan tyk şaqьm,
Teñ eskənvьz egizdej.

Çarəker çazojan qattь aldьm,
Qatьn oqur mataldьm,
Buq volur oşo tumcuoqur,
Bygyn çoloşo attandьm.

Qattь çazojan Ajşa eken,
Ajşadaş qьz var beken?
Taq oşol bir ućurda
Bir çajəşьb var eken.

Ataş tildəp qəjnəptər,
Tilge uuqur Ajşam əjləptər.
Təgyny çoq səzyndə,
Qatta məndəş bərdəptər:

„Eski eşəndin qaldьoşь,
Əzyne maalm vardьoşь,
Kelte oorudaj çavьşьr,
Kesepet kekter aqьbьb.

„Təjalsadən qəzəndə,
Daldəqtar çaman vuzuldu,
Qəjamətqə varoqanda,
Ajtarsən şaşpa cəbəndə.

Balaə taastır qəla ələj,
Çaqşə asərap çyrə ələj,
Kirdetkənsin zamandə,
Dər ajtmaqşə bīr qudəj.

Kec kīrgəndə qəz vələ,
Kəlīşpejt yjdən cəqəuəqə,
Qandaj kyndə maçilīs,
Toqtələvəjbu ujalə.

Ajşə durus qəz emes,
Aramdəqtan quru emes,
Ataşəbən tərəndə,
Qəlar işi vəl emes.“ —

Dər atamdə tergeptir,
Ajtqanəm cən vīl deptir,
Cəqəm qələqan səz oqo dər,
Qarələqan cal vīlberptir.

Syğən çigit Avazəm;
Kəptən vərī samadəm.
Erten yjgə kelip ket.
Əzym kytyr alamən.

Qoş Avazəm ertə kel,
Kərvəsəm da qolun vər,
Sekretar əqajəqə,
Məndən bəbq salam vər“.

„Kərdynəzəy, qat sonun,
Qaltərvəj varən oqudum,
Qavərbən uəqur çəqəbdəj,
Bīr azəraaq cəcudum.

Tarəbş çəq Ajşəmdən.
Ajşəm artəq kər çandan,
Uşul çəldu çəqdatəp,
İzder ən kər varəqam...“

Daşə tarttəq cələmdə,
Tytyun çəl səbdərdə,
Attən ekt qolunan,
Cecir əldəq cələvərdə.

Sajmaluu vət, kən adər,
Qulrənoqansər çər çəşəl,
Qoştoşur kījn qəldə oqşəjt,
Degənsir Avaz, çət vətəvər...“

Asmānda çəldəz kylyndəp,
Buluttar ojnəp vīrīndəp,
Çəlməjər kəzəyn qəstə oqşəjt,
Çəlcular sərən vīldim dər.

Təmīnir qamşə çəpəqanda,
Çavəla çurqar attar da,
Çetkəncə şaşər qəldə oqşəjt,
Ajşənən danqəbən uqəqanda.

II

Qələqanda qulru acələjəjt.
Ajşə qəz qajda uncuqəjəjt?
Tələqənuq təşqə cəqrasən,
Çyrəktyn cərl çəzələjəjt.

Ijmenvej çatqan ajlıñdan,
Çoldoşun keldi saqıñoñan,
Otton ıñıq ortovuz,
Bytkönvuz oño çalıñdan.

Ajšavız estyu qız volso,
Saqıñoñanıñ sın volso,
Çarq etip kulyr tozvoju?
Mejli çarım tyn volso.

Tuşuna kelip turam men,
Oñoñonsoñu Ajşam sen.
Qıvanıñca velenur,
Cıñtır ıñlek qolun ver.

Cıqıranır oñoñonur,
Bir çaqıñna toloqonur,
„Sen kimsin?“ dejt çigitke,
Cacın taraj oñdonur.

— „Cocıvaqıñ menmin“ dejt,
„Qat çezırsız keldim“ dejt.
Bilmeksen volur Avazın,
Bul emnesi — tuşynvejt?

— „Tuñdurap qojuu tyn çatsa,
Tavıñsız uqtar el çatsa,
Tarıñoñanıñ çarajıñ?
Sıjleşervız tañ atsa...“

— Ajtarın Ajşam uşuvu,
Könylyn kimge vuzuldu?
Mıñdan murın tyn qatır,
Qacın vuzdum ujqıñdu?

Elıñdin çartın ıñlestıñ,
Tuşynur anıq çyresyn,
At aratır kelgen son,
Ajtsaqıñ sözdyn çyjesyn!*

Aqırın çılıp ordunan,
Söz sıqır „azır“ oozunan,
Çaranın Ajşa çamıñdı,
Alıp tamdıñ voogunan.

Şaşpaj kijip kepicti,
Ajardap acır eşikti,
Tijışıp oñnop kep saldı:
„Men Avazmın“ dejsizai?

Erte kelvejt al surap,
El çatqanda qanquılar,
Başında qıñın iş varıñ?
Çyrypsız tyñde ajçılar.

Atıman ajtır caqırır,
„Kel dejsiz tuşqa çaqırır“
Çaqırıpandaj çarım çoq,
Uqajın ajtqan aqılın.

Bıjdalep çoop tava alaaj,
Bura sıjlep kyle alaaj,
Buuluqur çigit tim boldu,
Muqaqtanıp ıñdalaj.

Şaşqanın sözip çigitin,
Ajıqın oñnop ıñ ıñın,
Qıjılın qız kersetty,
„Arıñ“ dep Avaz kelipsiz?*

Tujlaoŭan çyrek çym etip,
Cocuoŭan qıjal sır cecir,
Avazda kylyp çiberdi,
Syjynyp vojdon ter ketip.

Talaa çymçört duu toŭtop,
Asman ajqın bulut çoq,
Aj calqalar nurlanat,
Kyugymde kyjgen örtke oqşor.

Kyryldəp soqqon şamal çoq,
Añdər turoŭan adam çoq,
Çigit qızdan vaşqaca,
Serendegen qaraan çoq.

Arsıldap yrgen it da çoq,
Caloŭın caloŭan iz da çoq,
Toluqşur qojuu tyn çatat,
Ala bulut kynge oqşor.

Qaraluu qıjal vasylər,
Tarınoŭan qavaq acylər,
Avaz kylyp çiberdi,
„Aj Ajşam—dəp qatqırlər“.

Bilmemiş volup uqtajsın,
Tezireek tozur çıqrajsın,
Тааньваоŭan adamdaj
Erteñ kel dəp qəstajsın.“

Señseltip çibek saamajın,
Çigitke syjər mañdajın,
Ulutunup icinen,
„Maqul—dedi ajtajın.

„Ekəəvuz birge vaşınan,
Тааньймən seni çaşman,
Өndyrүştүн уstyндө
Ajşандын emgek daңqь ашқан.
„Betindi çap qızım—dəp,
Elder kərsə ujat—“ dəp,
Ajırqca atam keketet,
„Yjden çıqraj tım çat“ dəp.

Səjazoŭa vaŭr çaqında,
Qoşulup cecim aqloŭa,
Qajtqan kynden vər çaqıŭ.
Ujalajt uşaq vaşımda.“

„Şaaroŭa vaŭr Ajşa qız,
Buzuluptur vajqanğz.
Adepsizdik emespi,
Çyzyn kərvəj qajtavız“ (P) —

Dəp syjləptyr duşmandar,
Qaşqajır qarş çıqqandar,
Şıldındaşır syjləşet
Eki çyzduy şum çattar.

Mejil ele duşman syjləşə,
Qajqıŭvajm alar nilsese
Qıjın tijet tursajşə,
Tuşynvəj atañ tildese.
Uşul işke kyjəmin,
Tuşyn—dəp ata çyrəmin,
Altınım Avaz sen varda
Mən çenerim bilemin!“

Ulam teren oj syryp,
Taqyldar tandıj, voj çialıp,
Avaz ajtır, Ajşa uoıur,
Tyjyndyy sýrlar cecilip.

„Avıjri ketken moldo Osmon,
Atandı buzıjan taq oşol,
Ac tylkydøj ştmşiler,
Ajyn qıloıjan daoıy oşol.

Amalı ketip duşmandın,
Oşentip torun çajıptır,
Kerä alsaj öskön qız daıqın,
Uşaqtar seni çaoıptır.

Ajtqanın cın Avazım,
Osmondun ber çazasın.
Şumqar bolup ajlanıjan,
Tylkyny qacan alasın?

Tylky dedin Osmondu,
Tyn qatqan wery daoıy var,
Bişlemiş bolup kolhozdu,
İcinde kektyy taıy var...

Maqsatı toluq aşıqan çoq,
Ajşa qız qorup çatqan çoq.
Şadıqandaj duşmanoıa²
Antardıq dalaj iş qızor.

Çarcarsız Avaz çol çyryp,
At ajasaj mol çyryp,
Bir çerge çatır es aloıyn,
Keie çatat taq syryp.

² Şadıqan kolhozdan çamparsız.

Eercitken kışım nar dejsin,
Tilekteş öızge al dejsin,
Mejmanın kytyr wıq bolup,
„Köpken çigit“ denestin.

— Maqul Ajşam nar emi,
Saoıyıpırtın bir seni,
Çarqyldar qabaq acılsın,
Orundar çaşın tilegi.“

Asman appaq, çer qara,
Gyl tenseldi waqcada,
Taı aıqarır çek salır,
Tolqundadı keç talaa.

Aoıyır suudaj çıldıız da,
Sajradı taışır wılsul da,
Sıdıyır çumşaq çel çyryp,
Köjkeldy şıbet wıqala.

Körynüster bir sonun,
Syrotın gyldep saıoıandaj,
Bekem qısır çaşardı,
Quçaoıyna aloıandaj.

Çaqıyır uıqu acıyır,
Aşınoıan çumar wasıyır,
Erke tyndy uzatır,
Qoş ajtıştı qatqırır.

Aoıyca wılvoj el turdu,
İşine kolhoz wet wırdı,
Qaadasında şandıanır,
Qataroıa Ajşa qoşıldı.

Cocup turup Avazda,
Atblyp tıştə qarasa,
Kyn coŋ şaşke voluptur,
Saatbn albp sanasa.

III

Olondoŋ uzun qara cac#
Orolup başqa bajlanoŋan,
Qunduzdaj tekşi qbjma qaş,
Eki neti nurlanoŋan.

Ijtni ken çajbq teş,
Taŋ qaloŋandaj qara kəz,
Taşqa tamoŋa başqandaj,
Ajtqanb sonun şajbr səz.

Qaşqa tişi çarqıldıŋ,
Qatqbra syjlep şanqıldıŋ,
Qalqıldıŋ, iştəp çyryşet,
Ajša əndyy çəştər tolqundap.

Qazblyp arıq çar volup,
Arıqqa keldəŋ suu tolup,
Acıq talaa qulpunat,
Ajıldbn kerky bir sonun.

Avasb tattuu çajmaqtaŋ,
Anzbn çumşaq çuurattaj,
Adamdbn oŋun tənəntqan,
Bajlyoŋb əqqan vulaqtaŋ.

Ajšanbn əskən çerl uşul,
Tartıptyy şajbr eli uşul,
Avazoŋa Ajşa bəttəşip,
Kyc salışar kezi uşul.

Maşına vintli buralbp,
Ystyndə vala surdanbp,
bqbs veret obdulup,
Rulun mıqcıj qoloŋo albp.

— Traktor keldi, çer qajda?
Meni kytken sen qajda?
Qbjbn volsoŋ Ajşa qbz,
Kel oturup sen ajda!"

Burtuldap kəyik cacqanda,
Atblyp tytyn asmanoŋa,
Solquidatat dıŋ çerdi,
Borozdon vura tartqanda.

Qoş dəngələk kyrsyldəp,
Cojun teş bəşp vylkyldəp,
Balpaŋ-balpaŋ ajlanat,
Madalsa cəmdar titrəp.

Çapırbq başp talaanb,
Ergitet kəkkə sanaanb,
Ekiləntip an sajbən,
Acqıcbn qatuu vurađb.

Eercij qarap Avazdb,
Səbnə çigit çaradı,
Sər vilgizəej zımpırbp,
Alvəroŋan netin sələdb.

„Qandaj naatır tajmanas,
Çyrekte çoq qarasa,
Qandaj ceber çatıqqan,
İşinde çoq calasa.

Əzy şajır, səzy qurc,
Çaştardın qırçın daanası,
Olutu ken, oju kəl,
Qandaj çandın balası,
Bizdin qızğa saq oqşojt,
Mycəlyy çəştə sənacsə?”

Kərgəndər antip tandanır,
Qarap turdu çardanır,
Qırdalı keldi çaştardın,
Asmandap uca — aylanır.

İmere qarmap ketmədi,
Kərsətyp ajdoş cekterdi,
„Ənəryuz iş menen —
Bolsun” — dep qız qol vərđi.

Səzdəry qandaj çalınduu,
Tıñşar kər, çanoğa çəşmənduu,
Çarçoğanın sezdırbej,
Terəndetət ojuñdu.

Qızınəlb qadık şamdaşaj,
Qırğan quş qırçool aloşandaj,
Qılğan işi sorsonun,
Qızqırır çoonu sajoşandaj.

Zor əndyryş ystındə,
Serpışır kyreş acqandaj,
Bastaşqanın cən çenir,
Çajnaşansır aq mandaj;
Çaj voju çəştər əlr çyrdy,
Balapan şansır ucqandaj.

* *

Şattantır çəşmə əmyrdy,
Ərgə ajdap tereñ kənyldy.
Erkin əskən çaştaroğa,
Əlkəşy kenen kəryndy.
Ajıl coşuu işi var,
Ətkərdy dalaj ənərdy,
Çemiştuy volup emgegi,
Qızmatı kəzge kəryndy.
Altın paqta valəşrap,
Qasaba qardaj yjyldy.
„Ajşa aldınqə vala” — dep,
Ardaqtalır cıjildi.
„Azavə ətty qızdın” dep,
Duşmanı qatuu kyjyndy.
Eñ aqırqə vətəşyuy,
Cecmekci vərđəq tyjyndy.

IV.

Erkin kylky, salqın çel,
Qucaşında zor qıştaq
Çasalqaluu aq tamdın,
Çanında çəştər ojun baştap.

Kelln — kempir, cal denej,
Qatqırqıstır keniş sat.
Zaldın icin nurlantır,
Balınlıdadı şam cıraq.
Qızqıa çigit tijişir,
Söz qıdırtat qanquular,
Kıclı pejlı en çaqıstı,
Qızdın yny uşulıat.

* * *

Örkeştengen tolqundaj,
Coquluş kerkö sozuldu,
Sözdy — sözder tizgındep,
Sunuştun tyay orundu.
Toñ mojun çapan qamandaj,
Qarşıttan Osmon olundu.
„Çutarınar menı“ — dep,
Tüşyn urup soqundu.
„Moldo“ — dep menı kim ajtat?
Alşajmın işten qolumdu.
„Çaşaşın kolxoz“ desem da
Buzdınar oşo ojumdu.
„bımanduu dıncıl — moldokem?!
Buzuqtun tyjyny sizde eken?!
Şadıqan menen Osmonoşo
Aldatır qojcu nız beken?
Duşmandıq ojuñ işke aşpajt,
Siler kerkön kyn ketken,
Çaştar ösyp kyc taşır,
Posto turar kez çetken.

Kyreq-treq majdenda,
Bor-bor qajnap men ösköm,
Qız bolsom da başımdan,
Er qatarı iş ötkön.“

* * *

Tyrlönyp, ulam söz cıqtı,
Saqtalıp icte sır qalşaj.
Alşılanat, alşırat,
Qaptap çatqan çalındaj,
Qajratı qandaj tajmanbas,
Boş atardıñ oqundaj,
İlesine kim tytöt?
Taş kömyrdyn coqundaj,
Cöber til, cecen tandajda,
Patışon ojnop turıandaj.
Kelbeti sonun çaş qızdın,
Keremeti uşundaj.

* * *

Senseltip cacın şıladı,
„Şadıqanoşa şart çetti,
Kim çaqıajt — dep suradı?
Qan sorıqondoş sylyk qurt.
Osmon eköş duuladı,
Berygö qoj baqtırsaq,
Bızge pajda qıstas?
Betı acıloşan duşmandar,
Arasızda turas?
Eger çoonu çaqıasa,
Komsomoloşo tuuras?
Komsomoloşo tuuras?”

Osmon qacan çardı ele,
Çaloğanı meclit quroğanı?
Calqalaqtar Şadıqan, —
Qalp bele kolhoz vuzoğanı?
Qorvaşını qoltuqtar,
Qoçom dep eşen sıjladı
Başınarda vasmacı,
Qoqujlar ecen sıjladı.
Qana cıoşır kim sıjlejt?
Ajtqandarım çaloğanı?”

Körçylyk duu bir donuş,
Ajšanıñ sözün qarşy aldı,
„Ajt — ajtpasa deci“.. dep,
Kempirler şır-şır tamşandı,
Kelin — qızdar tyrtuşyp,
„Cın ee? — cın“ dep çaqtadı.
Tuusu qular duşmandın,
Çyrogyn kektyy dart caldı.
„Ajša sözy ystem“ dep,
El oozunda kep qaldı.
Ardaqtaşır koterdy
Baqtıluu şajır çastardı.

V

Eki döbet bir qancıq,
Sök talaşır çatqandaj,
Brıldaşır — qarmaşır
Birin — bir çarqandaj;

Ulup — unşup ac vory,
Çanbrtqandaj qarşyçaj,
Tyn çamınır cavıttar,
Tiş qajrap, oozun acqandaj;
Bangı — mastar coquşup,
Qoşçulaşır çatqandaj,
Qajran meeni qor qılıp,
Cıqıjın araq çarqandaj;
Qumarcılar aqıjır,
Tört cykө ökcөp atqandaj.
„Dat“ dep töşyn bir qojup,
Ulam bir utqandaj;
Biri çaacın tajanır,
Qumsarat bir qubarır
Cıcaladaj qır — qızıl,
Köz ketiptir tunarır;
„Attın seni oşondo,
Ökym voloşon, bul qoido,
Çoq qılıvadım emne ycın?
Ecen bıñ voloşondo,
Ajaşında temselep,
Tuştık ee zından tik orıo“
Dep Şadıqan qalcıldap,
Başın kyrs - kyrs ekı urdu,
„Qujcu mejli tetik“ dep,
Betökege çutundu.

“

„Attın seni desenci,
Quroşan çanıñ bilsemci.

Çaş Ajşanь keskilер,
Eki setin tilsem.i"
Dep Osmon da yşkyryp,
Şylqьjьp çerdi qaradь,
Zalimdik qьlqan kyndery,
Elestep birden cubadь.

* *

Çinge ojnoojon „baqşьdaj“
Qacьrьp adam şarcudaj,
Çarqьldattь şamşarьn,
Çyrekke malьp alcudaj,
„Uşul şamşar dat bolsun,
Bygynky tyn ant bolsun“
Bygyn Avaz kelmek tyn,
Ajşanьn alьn ьllmek kьn,
bьp keldi bir iştin
Ec tabьlaajt mьndaj tyn.

* *

Aloqьn uulu kykyrtty¹
Komsomoldun dartь etty
Qampa, saraj cөp desej,
Qojuu kerek tekşi ertty.
Өrtten cocup el darьbjt,
Çalьn loolar qan qьzьjt,
Qalabalap... naravьz,
Anda ьizdi kim andьjt — ?

¹ Kykyrt=tыстык qьrқьzdarca şirenke degen maanide.

Eldi birden sanajьz,
„Uuru kim“ dep qarajьz,
„Avaz keldi tyn qatьp,
Duşman bul“ dep qarmajьz.
„Qarmaldьn“ dep — şoq çigtь
Eki qolun ьajlajьz;
Sьr ьllgizæej ьaşqacьq,
Oşentip „plan“ qamdajьz;“

* *

Çumuş ulam terendejt,
Tergөөcysy izyyldajt,
„Eger Ajşa ьolsoso,
Avaz mьnda tyk kelsejt,
Çaqьndaşьp qьz menen,
Qastaşьptьr ьiz menen,
Çaşьcьlьoqьn çөn qьlşaj,
Daqь ojnoptur ot menen,
Aqan sever Ajşa qьz,
Suraq qьlьp ьajqanьz?
Avazoqь da, qьzora da,
Sot ьolsun“ dep ajtavьz.
Uşul maqsat işke aşsa,
Biz çeteviz muratqa...“

* *

— „Bul sezynyz maa çaqrajt.
Anda amal işke aşpajt,
Bar azavьn men tartam,
Ojlocu ьizdi kim çaqtajt?“

„Şadıqan tyşyp ordunan,
Çamandıq keldi qolunan,
Çalın emes, ert cəqət,
İc kyjdylyk coşunan“
Dep — kolxozcu çavılat,
Qatarlar arız çavılat,
Qanılçaar tytər qajıqıbr,
İnliz qatuu suralat.
Suraqtın tyvy terendejt,
Kyvələr „cəqıbr vılem“ — dejt,
Qar — çaş çoşulup,
Oşentip meni təvelejt.
Zakonun ajtıp sot kelet,
Oturozvat vətme — vət,
Ojrondolup vıl vaşım.
Çazaqa qatuu kesilet.
Andaj qorduq kərgəncə,
Əkyıyp — əksyp çyrgəncə,
Men ojlojmun vaşqan,
Eger sizge ep kelse.

Qançar qanoja madalsın,
Coq vardenke ot alsın,
Qaroolcunun təşynə,
Bir oq qana çumşalsın,
Dykəndən quıpu cəqılsın,
Kezdəme qarqa salınsın,
Qəzoja ıljıq vıjımdın,
Biri qalvaj alınsın.

* * *

Анъ іштөөнүн алдында,
Ајша, Авазды сен пәјлә²
Тарс етип мөлтөк атқанда,
„Ал...ууру“ деп нек қарма.
„Қайда ууру“ деп мен барам.
Çoo keldi — деп çar salam,
Qajran Alım¹ öldy dep,
Qançardı qandap qoloqo alam.
Qanşaar menen el kelet,
Dykəndyn icin tekşeret,
Talpaqta çyn çatқandaj,
Авазды savajt tepkilep;
Sunalıp ölyp er çatsa,
Buzulup dykəp bir çaqta.
Solq-solq еtip өrөpkyp,
Аваз tursa ar çaqta,
Kərgəndər çerge tykyrət.
Qajıqıbrışat yşkyrət,
Qılmıştuu bolup Ајша qız;
Qıljıqırtıp kəzdən çaş təget.
Er-ajaldar curқurajt,
Qorduqın Ајша өtty — деп.

„Kərdyk“ деп aktı qılabız.
„Qol qoj“ деп kəpkə sunabız,
Qoş at menen çaptıbrıp,
Coquna qarar qılabız.

¹ „Pəjla“ — анды деген мааниде.

² „Alım“ — kolxoz dykənyнын qaroolculuq rolunda.

„Qoroo da aman, qoj da aman“,
Biz qutulup qalawbız.
Çe çalqanbı ajtqanbım?
Oj syryp baamdap qarañbız?
Aqqloja Osmon qoşuldu,
Bir top ojlop oturdu
„Ajtqanbı çın inim“ — dep
Öz cekesin bir urdu.

Ajluu tyn asman qucaqtap,
Köşylgönsyjt warlıq çaq.
Bolçoşqondoş al tyndy,
Uqtaşan çoq eki çaş.
Şeksinşej erkin oturup,
Serpilip Abaz qol sunat.
Biri syjlep, biri uşup,
Köp masele cecken çaq.
Qanatın çajşan aq qazdaj,
Senseşgensip on saamaj,
Ojnop kylyp turşan çaq,
Denizge qulac urşandaj.
„Bolbosun bizge köz salşan,
Duşmandıq qılbıp iz calşan.
Aj tigintip balabıdap,
Qarap turat asmandan.“

VI

Andışandaj ar çaqtan,
„Kimsin“ dedi tyn qatqan?“
Suruşşo çoop bolşon çoq,
Tavbız çıqtı qarmaşqan.

Tars etip mıltaq atıldı,
Qaroolcu qatuu waşırıldı.
„Uuru keldi qarma“ dep,
Şadıqan eldi caşırıldı.

* * *

Aşboşıp Abaz „sul emne?“
Duşmandıq qıldı taq bizge.
Başqa tyşşo biz kördyk,
Çyr Ajšake çan birge.“
Çarışa çaştar curqadı,
Abaz, Ajša teñ wardı,
„Qoquj uuru mına“ dep,
Osmon eerçip qaladı.
Çoonun qışşan uqmuşun.
Qıraqı çaştar wajqadı.
„Duşman—çolu uşul“ dep
Ökynyp waşşon çajqadı.

Çaraluu çaş qaroolcu,
Arañ serpip qol sozdu.
„Quroşap ketti tandajım,
Çartı qaşşoq suu çoqpu?“
Arşqtan alıp suu berdi,
„Saa qol saldı kim?“ dedi,
Çaradar esin çıjšalşaj,
Aşşan qanbı tıjšalşaj,
Çer qucaqtap byktyşşy,
Demi qışşıp birdalaj.

Uqmuş uqurp el keldi,
„Qajda duşman kım“ dedi,
Qançar qatuu tijiptir,
Munu kerdy kım?“ dedi.

„Bul uqmuştı men kerdym,
Çanında eken dykəndyn,
Uuru sərən bilindi,
Əzincə albaj qəz kənylyn,
Çaşnəp kelip çerime,
Bylyk saldın elimə,
Er əltyryp əjləmdən,
Eregiştin sen kimge?
Qarma munu qalqəm dejm,
Suurup alıp boorun çejm.
Qantıp sədajm qorduqqa
Betin tilem keskilejm.
Çekter meni quuduqar,
Qolojo tyştı uurunar,
Sytən taza aq beken?
Ajša degen qəzınar
Eger Ajşa boloso,
Avaz kelip oşonco,
Bolmoq emes bul myşkyl,
İştin tyjyny taq oşo.“

„Men uuru emes, sen nəry,
Sədasən qarşə kel verİ,
Betteşelik majdanda,
Syjləysın tantəp emine?

Surdanəp-kimdi uroşun var?
Maa qarşə eldi vuzoşun var:
Qyl çip menen İştı vuur,
Aqəblanəp turoşun var.
Armanəm turat icimde,
Bolvodum uqmuş ystyndə,
Çaraluu qyləp qurbumdu,
Çavasın çala sen kimge?“

Tartqan çoq tilin şaqıbdar,
Tireşə tyştı çaqəndar,
Ajša turat aptəşəp
Aləmdən vəşən qucaqtar,
Kərcylyk İldi şumduqtu,
Oorunu vəjqar turuştı.
Çaranın oozun bek vəjlar
Aqərn çələj turoşuzdu.

Es-mas volup er Aləm,
Tajanəp turdu oç çaaşın.
Şadəqanoja tik qarap —
„Qyların uşul İt zalim!“
Aləb ketip atqan oq,
Taməja kirdi al sojləp,
Qaməlojaluu sen duşman,
Qançar urduş soroqləp.
Zaməky daşəp tartar də,
Çazdanəp seni çatarda,
Qansəratte qançarın,
Qanca qajrat çəjsamda.

Өркөмө ньсақ батқан қоқ,
Мақсатын ішке асқан қоқ,
Тыру қалыр ес қыяр,
Саа беттегі арман қоқ,
Айтқань сөн Ајсамдын:
„Душмандарға увал қоқ“.

Авайлар Алым қозғолду,
Қарсылықын насыр толғонду,
„Сосубақтың Асаз“ деп,
Ғарасын байқар болғоду.
Авазын қарай қылаяр,
Kylymsyrөp сумајар:
„Bildіnersi қолдоғор!
Mende beken sui ајар?
Komsomolka zor атақ,
Qana kimge ылајар?
Dушman degen тақ ушу,
Qарш kelet quralар,
Өskөndykty көрө алајт,
Kek icinde tunарар,
Bul siz ycyn соң сабақ,
Istegile сұналар,
Алымды алап докторға
Kөрсөтөјын мен барар“ —
Ајса өшөнтүр чөнеді,
Ғоосун чөңір қубанар,
Аваз еерсип бір насыр,
Ајса гүлын қолқо алап.
Артынан ел қалсады,
Qatar-qatar кубалар.

17/IX 37 қыс.

ALQЫŞ MENEN

Шығалар,
Qatar-qatar ел келат,
Туулар,
Delbir delbir мунарланат,
Шаңбылдар,
Шайыр кылкы, күүлөр ојноп,
Кең парад,
Өркөстөніп толқунданат,
Балбылдар,
Сақ тыста кын nur сепкендеј
Тоолу Ғер,
Mejkin tyzdөр айт шаңданат,
Dyjnөnyн,
Emgekci/eli суқтанбыр —
Tamшанат
Тапырғашат бизді қарар
An сајын,
Алоғалақан дыбырт кысөйт,
Asman — Ғер,
Deniz ysty қапырқытар,
Moskva —
Ғер Ғырегі кылымысрөп.

Qucaqtaр,
El dostuоjun noјoro tartat.

* * *

Qaj biri,
Senseldirip gyl qucaqtaр,
Qaj biri,
Kөnylyn acыp qatqыrышат,
Şattыqtың,
Saltanattuu şaңы менен,
Qaj biri,
Sыr төgyşyp qol qarmaşat,
Ataqtuu,
Oktjabrdin ғыldыoындаj,
Urmattap,
Şajloo kыnyn majramdaşat.
Qары — җағ,
Erkek — ajal җалры emgekci,
İosiftin,
bsmьn uşyp şyjmьqtanat,
Өzynyn,
Erkin dovuş teң uquoјun —
Eң murun,
Ulu көsem sizge arnaşat,
Өnerpoz,
brы, — sijci artıs deşej,
Talantың,
Terendetet sizdi maqtap.

* * *

Manattaj,
Ғаşыldanoјan җerim sonun,

Bulaqtaj,
Orојup aqqan kenim sonun,
Bөлөnyр,
Ғарqыraoјan nur kencine,
Şaңdanьp,
Duular җatqan elim sonun,
Kyrdөly,
Kөrky suluu, көmyr-kendyy,
Qoјnunda,
Daşы emne bir Ala Toonun?
Ajtuoјa,
Sөz җettişejt birден tizip,
Qыroјыzdың,
Eң uqmuştuu көp sonunun,
On birdin
Biri bolup ataq alдыq,
Qut bolsun
Tywөlykke uşul orun!
Kimde kim,
Bizdin waqtы көre albasa
Kөoryksyz —
Qызыtmaqрыз җyрөк cooјun.

* * *

Tutqasыз,
Başы-ucu җoq көktyn noorun,
Tomoolop,
Ajqындаoјan ava җolun,
Uduoјup,
Uјup җatqan şur buluttar,

Bet vaqraj,
Baqəndəq dəp tozso mojnun,
Zəpəldəp,
Bolot qanat tekəər,
Asmanda,
Əz ojunca vaştap ojun,
Tyndyktyn,
Tyркyryndə tereп sərdəp,
Taқdərgəп,
Alar tapть acьp qojnun,
Bul kezde,
Qunan casьm çolqo ajlandə
Bіr kezde,
Çan qattavas tyndyk ujul,
Ujuldu,
Çenp alojan vaatərlərdə,
Şajlasaq,
Andan artəq emne sonun?

* * *

Çer astəп,
Çeti qavat şaarəqə oqşotqon,
Kerilip,
Bіr tonnanь çara soqqon,
Qara altəп,
Qaməp volup çuuruojanca,
Bilimdin,
Texnikasəп çete ojšoşqon,
Əikədə,
Tereд-teredə aқıldar var,

Çenştin —
Çemişine gylder qoşqon,
Çəroalduu,
Ata meken cəstn saqtap,
Ajbəttuu,
Çekister var el qoroşoşqon,
Başqaroşan —
Temir narkom Vorosťlov,
Bizdin kyc,
Qəjratbəloşs sepil voləqon,
Əlkəпyn,
Cəпəşəp uulun aləqəş menen
Şajlasaq,
Emne qəzəq andan ozəşon?

12/XII-36 çəp
(Frunze)

ŞATTANAM

(I Səssijaqa qarata)

El syjnyp majramdap,
Tolqundanat, maqtanat
Ala Toonu kyn caləp,
Çerdin çyzy şəndanat.
Muzьka ojnop dyryldəp,
Tuular vjik qarmalat,
Aratorlor qəjəqəp,
Uraan taştajt, alojaləp...
Qandaj sonun bul qavar:
„Səssija vьgyn acəlat“
Uuraalaqan... yn cəşəp,
Daşp kyylər tartəlat.

* *

Өлкөнүн чумшақ қојнунан,
Erkelenip ојоғоғоғон,
Aj nurundaj алқабқа,
Alda—necе војоғоғон.
Erlık—qajrat kyc менен,
Tap kyrөштө соғоғоғон,
Kөлсүр çatqan деңиздеј,
Tereң сарлар ојлоғоғон.
Stalındik doordun,
Qusaqьнда ојноғоғон,
Boordoғtordun ir aldьn,
Quttuqtajььз сьн ојдон.

* *

Tensele бақь termelgen,
Sonurqatqan çeri var,
Çaqasь çajьq, toosu ken,
Duuldap çatqan eli var.
Oraur aqqan wulaqtaj,
Alьp wьtkys keni var,
Orolup çatqan kilemdej,
Atьr çьttuu сөsү var,
Telegejl ten kelgen,
Calqajojan bььq Kөly var.
Şattuu qьroғьz elinin;
Maqtanc qьlar çөny var.

* *

Bulasь çeken çisekteј,
Altьn paqta ajdaqan,
Yjdeј yjmөk tizmekter,
Qьzьlcasьn çьjnaqan,
Tөldyy malь dyrkyrөp,
Tөrgө watraј cubaqan.
Borcuq taştaj omqorup,
Çer astьnan çol aqqan,
Melmildegен een tyzge,
Traktor oјnop kyy tartqan.
Uşul көrktyn icinde
Өлөң ajtьp duulaşqan,
Erkin elder uul-qьzьn
Bir wlokto şajlaşqan.
Mekter, klus, saqnada,
Bulsuldaj taşьp, saјraojan.
Өnөр—wilm tutqasьn,
Өzdyk qьlьp qarmaqan.
Talantь taşьp kyn saјьn,
Çyрөktyn соғu qajnaqan,
Erkin—çьroғal yn salьp,
Qomuzun kyylөp wuraqan.
Qonqurwodoј qooz avan,
Nootuqь alьpi çazьloqan,
Өskөн master çaş waatьr,
Saa qat çazьp maqtanam.

* *

Duşmandь taştaj talqalap,
Eçovdoј iştөp maşьqqan,
Bolşeviktk uraandь,
Mynөt saјьn saqьroqan,

Köz irmesej saq turup,
El tilegin atqarojan
Atqaram dep aytqan ant,
Qarektej qatuu saqtalojan,
Qozyl cekcil saatyrdy,
Qalqy syjyp maqtaojan,
Maqtaoqandaj barqy bar,
Stzdi ardaqtap qat çazam.

* * *

Qyrojyzydyň çaşy, qarasy,
Kelin qyz kemplr barasy,
Qulpuntup gyldyy qonuşun,
Tyselyk bekem alısty.
Ulu Stalin çaşasyn!
Al berdi bizge çaryqy.
Qyrojyzydyň çeri çanyrdy,
Elinin çeri çazyldy,
Bizge taandyq qozyl tuu
Qolojo bekem alındy.
Ardaqtuu bizdin deputat,
Salam bar sizge çalynduu.

12/1—1938-çyl.

BUL BULAQ.

(Çeti—ogyz kürortunun syrety)

I

ESKI ZAMANDA

Zoo znyojyrap, suu bozdop,
Toqoju çerlyy worsuojan,
Borcuq urap, muz tozdop,
Çaryna çarlar qoşulqan,
Qart qaraoaj qoqojup,
Tynt çylojda oturojan,
Meldyr bulaq çylojyrap,
Közynö qumdu tolturojan,
„Ajt—ujt“ degen dawyş çoq,
Sajdyň kerky wuzulojan
Çyлуу bulaq, çaldyrap,
Şaqyl taşqa çyşylojan.

Anda bulaq alsyrap,
Fontandaj oroşup çyqsam—dep,
Danqym aşyr aalamoja,
Özen wolup aqsam dep,
Çatburojan köl wolup,
Çalqalaj köelgyr çatsam dep,
Meni kytken çan wolso,
Qucawyma tartsam dep,

Ijuldaqı çamırdaj,
Suu darıbn cacsam dep,
Bir serpillir, bir soolup,
Buqur çattı bul—bulaq.

Asman—ajıa sırdaşır,
Qucaqtaşır çer menen,
Qojnunan ısqı buu taşır,
Aralaşır çel menen,
„Qajran bulaq byttımy,
Betteşpedim el menen,
Tar qarçıqaj çaj boldıq,
Mundaşamın kim menen.
Sansız çıldar etse da,
Kömylörmyın ken menen,
Tilek tilej aldından,
Kepty körgen bul—bulaq.

Aq qar, kök muz aldında,
Minirdar çaşınır,
Çajda-qışta çavırqar,
Altın bulaq basınır,
„Izyıldır ilim kelädi,
Çalt etip ystım acılır,
Bajlar tepsep torymıy,
Qor boldım qo çancılır,
Körkөmдык çoq çegimde,
Syröty daana tartılır,
Qacan menı, kim taanıjt,
Qalqına tuzun tattırır,

Tereq ymyt kytköndej,
Ojlop çatqan bul—bulaq.

II

ÇANB ZAMANDA

Bygyn qandaj bul—bulaq?
Çeeginde gylder qulpunat,
Əbektögen dylej zoo,
Yn çoqarır qoşulat.
Elektr var, klus var,
Əzən boju çarqırajt,
Əgyz çyrəs tar çoldon,
Maşınalar zırqırajt,
Qoş Ala Too zaqırajır,
Boj tireşet, kyc ıbnajt.

Burt etip ucup can çıqraj,
Köjkölyp şıber çep çatat.
Avasb tattuu, qımbırdaj,
Maqıbratır uqtatat,
Keläti çaqşb ken adır
Bir qıjalduu sır saqtar.
Möngyden appaq ton kijir,
Çaş qajın arca qucaqtar,
Çanb soqqon kilemdej,
Kyr çajloo, çajıq tır çatat,
Bulaq ısqı, bel salqır,
Tan qaltırat, tamşantat.

Kırpictej tizgen qızbıl taş,
Sel qaptasa ıuzulbas,

Körkün acır kurorttun,
Qaraq turat mañdajlaş,
Qandaj sonun suluu çer?
Sansız kencter aralaş,
Ten çazylır, çer çazır,
Muxabattıq köz qaraş,
Carpıdatır çoldoştor,
Suu darıbnı sapırat,
Mynot sajnı çanırtır,
Carcağan qan çaşarat.

Bylkıldetyp çer teşyn.
Qatmarların sındıroğan,
Kenge, tuzqa kezdeşir,
Otsuz özy ısbığan,
Kövyksyz kökkö buu vırkır,
Zoo tyvynen orıqoğan
Berekelyy vulaşım,
Bermettenip tolquoğan,
Tolqununa velenyp
Men qojnunda oturam,
Daqı çazam toluqtap,
Qarızım aqtap mojnumdan.

Şıldır qaqqan ynyndı,
Sınqa albışat vractar,
Şırojalañduu muzun çoq,
„İc:kij“ dep viz qacar,
Esen aqın, çazuucu,
Seni maqtap tom çazar,
Kelecegin keñiri...
Telegejin teñ çatar,

Ten çatar eiken termelip,
Vulaşın aqıa sermelip,
Aqıarın cın arqırap,
Sekund sajnı irdenip,
Darıbnızoqa vır qanıp,
Köryşerayz köp kelip.

Seni köldöj taşıtqan,
Bizdi gyldöj çasatqan,
Balqıldıoğan köktögy,
Tunuq kyndöj nur cacqan,
Tuura suunu şaar qılıp,
Tan qaloğandaj çasatqan,
„Adam“ degen ataqtı,
Alqa qojor çol tapqan,
Baqıvızoqa tuş kelgen,
Aqıvı teren öz atam,
S:alındın doorunda,
Tolqu vulaq, kyl – şattan!

(Kurort Çeti—ögyz) Avgust 1937-çyl-

MAZMUNU

	<i>Beti</i>
Komsomolka	5
Aiqw menen	35
Şattanam	39
Bul bulaq	43

Teryyge 3/IV 38-ç. berildi. Basuuqa 21/V 28-ç. qol qojuldu.
Qaqazdın formety 70 X 110. Bir nasma tassaqa 51100 tamqa.
Bardıq 1,5 nasma tassaq Qırqızglavlit B — 314. Qırqızmetem-
bas № 75. (№ 397. Qazan, 1988 ç.) Narjad № 397.
Tiraçl 5000 + 125.

Qazan, Mislavskij 9. Tatpoligraf — 1938-ç.

Ваастъ 70 т.
Мукавазъ 40 т.